

БИТВА ПРИ ГАСТІНГСІ – ФІНАЛЬНИЙ АКОРД НОРМАНСЬКОГО ЗАВОЮВАННЯ АНГЛІЇ

В історії середньовічної Західної Європи є не так багато подій, які б визначали долю цілих народів на століття вперед. Серед них особливе місце займає норманське завоювання Англії. Нормани, підкоривши британський острів, суттєво змінили всі сфери життя англо-саксів. Спосіб правління, особливості господарської діяльності, культури і менталітету сучасних англійців містять у собі результати нормандського впливу. Тому, для того, щоб збагнути унікальність англійського суспільства слід вивчати ранню історію Британії і, передусім перебіг процесу утвердження на острові норманів.

Робота має на меті висвітлення ключового моменту історії Англії – війни, що розпочалася 1066 р. і досягнула свого апогею у битві при Гастінгсі. Ця битва відкрила шлях для встановлення нового державного порядку, в основу якого лягли саксонські і норманські державні традиції. Отож, варто детально описати хід події, порівняти характер двох армій, які протистояли на полі битви, визначити особливості їх організації, озброєння та управління, встановити фактори, що вплинули на хід та результат битви при Гастінгсі. Для реконструкції битви при Гастінгсі використано джерела: Гільйом де Пуатьє «Діяння Вільгельма»; Гільйом Жюмьєжський «Діяння герцогів Нормандських»; «Англосаксонська хроніка» і так званий «Килим із Байє».

Після смерті Едуарда Сповідника 5 січня 1066 р., який не залишив спадкоємця на англійський престол, настала династична криза. З'явилося кілька претендентів на трон: граф Уессексу Гарольд, король Норвегії Харольд Хардрад, граф Нортумбрії Тості і Вільгельм, герцог Нормандський. Боротьба претендентів на англійський трон виражала не тільки особисті амбіції. Тут виявилися набагато глибші і вагоміші обставини. У династичній боротьбі визначалося, чи стане Англія частиною скандинавського світу, чи продовжить своє зближення зі світом латинським. Від цього залежала майбутня політична та релігійна ситуація всієї середньовічної Європи. Владу спочатку захопив Гарольд. Хроністи одноставно стверджують, що ця криза була послана самим Богом, і як доказ вказували на знамення – комету, яка освітила небо Західної Європи в 1066 р. [2, с. 218–219]. Папа римський благословив похід Вільгельма в Англію за королівською короною. Таким чином військова операція герцога Нормандського була офіційно санкціонована і підтримана церквою, що легітимізувало інтервенцію і надало їй благородного вигляду [5, с. 309].

Чимало інформації про хід битви, а також про озброєння та склад військ подає хроніст Матвій Паризький. Він оповідає про хід переправи кораблів Вільгельма через Ла-Манш, пересування військ, озброєння,

розташування військових загонів, поведінку командуючих: Вільгельма і Гарольда. Хроніст повідомляє і точну дату битви при Гастінгсі – 14 жовтня 1066 р. [5, с. 309].

Зовнішній вигляд нормандського воїна був майже повністю схожий з зовнішнім виглядом рицарів – англо-саксів. Переважна частина воїнів мала кольчуги. Сьогодні встановлено, що вага кольчуги рицарів при Гастінгсі становила приблизно 10–15 кг [1]. Типовий шолом цього періоду мав конічну форму. Металева вертикальна смуга спереду захищала ніс. Ця захисна пластина іноді була досить широкою, щоб було можна було впізнати власника шолома. Відомо, що на полі бою при Гастінгсі герцог Вільгельм змушений був підняти свій шолом для того, щоб заспокоїти своє військо, оскільки поширилася чутка, що він загинув [6]. На озброєнні норманів були списи довжиною близько 3 м. Застосовувались також довгі мечі з прямим клинком і двосічні. Крім списа й меча, нормандський рицар часто мав ще й булаву [4, с. 58–59].

Англо-сакси носили такі ж обладунки: шолом у формі конуса, довгий каплевидний щит, (такий щит дозволяв закривати тіло від плеча до коліна); кольчужну сорочку з рукавами до ліктя, яка доходила до колін і мала розрізи внизу для зручності верхової їзди [6]. Отож, причини поразки англо-саксів слід шукати не в озброєнні, а в структурі армій, наявності і питомої ваги різних родів військ.

Нормандська армія була типовим феодалним військом. Більшу його частину становили загони головних васалів герцога Вільгельма, яким він жалував земельні володіння. Тобто, це була традиційна феодално-ленна структура, яка забезпечувала єдність і бойовність армії. Основну ударну силу армії складали кінні лицарі. Базовою тактичною одиницею був спис (25–50 воїнів). Армія Вільгельма Завойовника нараховувала 2000 кінних воїнів. Двома іншими важливими складовими його армії були лучники і важка піхота. Значну частину війська складала піхота – приблизно 4000 військових. Загальна чисельність армії Вільгельма Завойовника становила 7500 чоловік [8, с. 6–7].

Військо Гарольда також складалося з кінноти, піхоти і лучників чисельністю близько 8000. Його ядром були дружина короля і загони великих лордів. Королівських дружинників (хускерли) при Гастінгсі було приблизно 500. Більшу ж частину англосакської армії складало ополчення вільних селян – фірд. Англо-сакси використовували принципово іншу тактику ведення бою ніж нормани. Перед початком битви піхота шикувалась у суцільну лінію. Попереду знаходилися піші важкоозброєні хускерли і тени, за зімкнутими щитами яких розташовувалась легка піхота. Цей «щит вікінга» був основним бойовий порядком у Північній Європі протягом багатьох століть. У лавах війська англо-саксів було зовсім мало лучників. Це дало негативні наслідки, оскільки саме вони могли успішно діяти під час повільного руху шеренг воїнів на полі бою [8, с. 8–9].

Серед причин поразки англійців була значна втома армії, оскільки

незадовго до Гастінгса їй довелося брати участь у великих боях-при Фулфорді і Стамфорд-Бриджі. Це підірвало її сили. В усьому іншому армії були майже рівними, з невеликою перевагою норманської кінноти. Але не меншу роль відіграла правильно обрана тактика норманів, де виявився хист Вільгельма Завойовника як талановитого полководця. Проблема «стіни щитів» англо-саксів була вирішена шляхом імітації відступу норманів [8, с.16–17]. Ці дії зруйнували бойові порядки англійців. Моральний дух англійського війська був зломлений повідомленням про смерть короля Гарольда. Так завершилась одна з найяскравіших баталій середньовіччя.

Список використаних джерел:

1. Воробьев А. Норманнский воин XI–XII в. / А. Воробьев, В. Осипов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.genstab.ru/voin/norman.htm>
2. Дуглас Д. Вильгельм Завоеватель. Викинг на английском престоле / Д. Дуглас. – М. : ЗАТ Центрполиграф, 2005. – 431 с.
3. Гобелен из Байе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://ru.wikipedia.org/wiki/Гобелен из Байё](http://ru.wikipedia.org/wiki/Гобелен_из_Байё).
4. Эволюция вооружения Европы. От викингов до Наполеоновских войн. – М. : ЗАТ Центрполиграф, 2009. – 254 с.
5. Степанова В. Е. История средних веков (V–XV века) : хрестоматия / В. Е. Степанова, А. Я. Шевеленко. – М. : Просвещение, 1980. – 336 с.
6. Средневековый воин. Вооружение времен Карла Великого и Крестовых походов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://rulibs.com/ruzar/sci_history/norman
7. Цейхгауз. – 2000. – Вып. 2
8. 100 битв, которые изменили мир. Гастингс – 1066. – 2011. – № 25.